Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Bakalářská práce

ROZVODOVOST A JEJÍ DŮSLEDKY NA ŽIVOTY STUDENTŮ SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor práce: Ivana Prášková, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Zvánovcová, Ph.D.

Studijní program: Sociální a charitativní práce (SCHP)

2025

Prohlášení: *„Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“*

V Českých Budějovicích dne 31. března 2025

……

Ivana Prášková, DiS

Poděkování: *„Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Veronice Zvánovcové, Ph.D. za její milý a motivující přístup, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“*

……

Ivana Prášková, DiS

Obsah

Úvod **5**

1 Rodina a rozvod **6**

1.1 Rodina 6

1.2 Rozvod jako společenský fenomén 7

2 Dopady rozvodu na dítě **10**

2.1 Vývojové období dítěte jako faktor ovlivňující dopady rozvodu 10

2.2 Obecné dopady rozvodu na dítě 12

3 Náročnost sociální práce **13**

3.1 Sociální práce 13

3.2 Nároky na sociální pracovníky 13

3.3 Profesní výzvy a psychická náročnost sociální práce 14

3.4 Etické problémy a etická dilemata v sociální práci 15

4 Dopad rozvodu rodičů na studenty sociální práce **17**

4.1 Metodologie výzkumu 17

4.2 Fáze výzkumu 18

4.3 Výsledky výzkumu 21

5 Diskuse **25**

Závěr **27**

Seznam tabulek **28**

Seznam použitých zdrojů **29**

Abstrakt **31**

Abstract **32**

Úvod

Rozvodovost je v moderní společnosti fenoménem, který zasahuje širokou škálu společenských oblastí, včetně sociální práce. Změny rodinné struktury a problémy, které rozvod způsobuje, mohou ovlivnit nejen partnery, ale také jejich děti. Rozvod může představovat výrazný zásah do života dítěte. Může tak ovlivnit jeho psychické, sociální i akademické fungování, a to nejen v krátkodobém, ale i v dlouhodobém horizontu. Tyto dopady se mohou lišit v závislosti na individuálních okolnostech.

Název bakalářské práce „Rozvodovost a její důsledky na životy studentů sociální práce“ by mohl vyvolat zavádějící dojem, že se práce zaměřuje na rozvody samotných studentů sociální práce. Ve skutečnosti se však soustředí na důsledky rozvodu rodičů u těchto studentů.

Bakalářská práce se zaměřuje na důsledky rozvodovosti konkrétně u studentů sociální práce, tedy u osob, které se v budoucnu mohou věnovat pomoci rodinám v podobných situacích. Cílem výzkumu je zjistit, jak zkušenost s rozvodem rodičů ovlivnila jejich životy jak na osobní úrovni, tak i ve vztahu ke studiu. Konkrétně se práce soustředí na emoční a psychologické důsledky rozvodu, jeho vliv na sociální vztahy studentů a na jejich motivaci ke studiu sociální práce. Výzkum bude realizován prostřednictvím kvalitativní výzkumné strategie, konkrétně metodou polostrukturovaných rozhovorů, které umožňují hloubkové uchopení individuálních zkušeností respondentů.

Práce je strukturována do čtyř hlavních kapitol a opírá se o odbornou literaturu i legislativní zdroje. Teoretická část zahrnuje první kapitolu o rodině a rozvodu. Je totiž nezbytné nejprve vymezit samotný koncept rodiny a jeho proměnu v důsledku rozvodu. Dále se práce věnuje dopadům rozvodu na děti, protože těmto zkušenostem byli vystaveni i respondenti výzkumu. Třetí kapitola se zabývá sociální prací a její náročností, protože k této profesi respondenti směřují. V praktické části práce se nachází poslední kapitola, která se věnuje samotnému výzkumu, přičemž prezentuje cíl, metodologii, výzkumné otázky a výsledky.

V počáteční fázi práce bylo zamýšleno zkoumat i otázku, zda osobní zkušenost s rozvodem rodičů může ovlivnit budoucí výkon profese sociálního pracovníka. V průběhu zpracovávání tématu se však ukázalo, že dostupné zdroje neposkytují podložené informace o souvislostech mezi zkušenostmi s rozvodem a volbou profesní dráhy v oblasti sociální práce. Z tohoto důvodu se zaměření výzkumu dále soustředilo pouze na motivaci ke studiu sociální práce a její souvislost s rozvodem rodičů.

1 Rodina a rozvod

1.1 Rodina

Pojem rodina nelze jednoznačně definovat, jeho vymezení se liší napříč různými vědními obory. Ze sociologického pohledu je rodina popisována jako původní a primární společenská skupina, která tvoří základ sociální struktury a zároveň plní funkci základní ekonomické jednotky. Mezi její hlavní funkce patří reprodukce lidského biologického druhu, výchova a socializace potomků, přenos kulturních vzorců a zachování pokračování kulturního vývoje společnosti (FIŠEROVÁ, 2018).

Ve Stručném psychologickém slovníku je rodina definována jako společenská skupina, kterou spojují manželské nebo pokrevní vazby, odpovědnost a vzájemná pomoc (HARTL et al., 2004, s. 230). Tento pohled zdůrazňuje emocionální a podpůrné vazby mezi členy rodiny, které hrají důležitou roli v jejich psychickém vývoji a stabilitě.

Další definice rodiny pak zvýrazňuje soužití jedné nebo více generací, kde je zásadní emocionální a ekonomická podpora jednotlivců. Jádrem rodiny je partnerství dvou dospělých osob, pokud v ní takové partnerství existuje. Nejsilnější biologickou vazbou v rodině je vztah mezi dítětem a rodičem (MATOUŠEK, 2016, s. 11 – 12).

Funkce rodiny

Rodinu lze také definovat jako sociální skupinu propojenou vzájemnými vztahy, která plní několik základních funkcí. Podle Špaňhelové (2010, s. 12) lze tyto funkce rozdělit následovně:

- Biologicko-reprodukční funkce – rodina zajišťuje reprodukci a péči o děti, čímž přispívá k udržení společnosti.
- Ekonomicko-zabezpečovací funkce – rodina funguje jako ekonomická jednotka, která uspokojuje materiální potřeby svých členů a zajišťuje jejich finanční stabilitu.
- Emocionální funkce – poskytuje svým členům emocionální podporu, lásku, jistotu a pocit sounáležitosti.
- Socializačně-výchovná funkce – rodina je primárním prostředím pro socializaci dítěte, přenos hodnot, norem a přípravu na fungování ve společnosti.

Rodina tedy představuje nejen biologické, ale i sociální zázemí jedince, které formuje jeho osobnost a chování.

1.2 Rozvod jako společenský fenomén

Rozvod lze chápat jako právní nebo faktické ukončení soužití dospělých partnerů, které vede k rozpadu rodiny. Tento proces představuje pro dospělé i děti značnou psychickou zátěž a vyžaduje zvládání různých stresových situací, často v dlouhodobém horizontu. V některých případech může rozvod vyústit v destruktivní konflikt mezi partnery, který negativně ovlivňuje rodinné vztahy a celkovou atmosféru v rodině (MATOUŠEK, 2016, s. 15).

Z pohledu sociologie je rozvod považován za významnou událost v životě jednotlivců, která s sebou přináší řadu sociálních důsledků. Mezi nejvýznamnější patří narušení rodinného fungování, změny ve výchově dětí a proměny ekonomického či sociálního statusu některých členů původní rodiny. Tyto změny mohou zahrnovat nutnost přizpůsobit se novému životnímu stylu, změnit zaměstnání nebo bydliště. Jedním z hlavních důsledků rozvodu je vznik neúplných rodin, jejichž rostoucí počet a nedostatečná společenská podpora mohou představovat vážný sociální problém (VODÁKOVÁ, 2017).

Z právního hlediska je rozvod upraven zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který v § 755 stanovuje, že manželství může být rozvedeno, pokud je soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení (ČESKO, Zák. č. 89/2012 Sb.). Tato právní definice zdůrazňuje, že rozvod je krajním řešením situace, kdy partnerské soužití již není udržitelné.

Společenské faktory ovlivňující rozvodovost

Rozvod manželství je komplexní proces, který ovlivňuje celá řada faktorů. Tyto faktory mohou být individuální, sociální, ekonomické i kulturní a často se vzájemně prolínají. Mezi nejvýznamnější faktory patří:

- Proměna hodnotových postojů – Moderní společnost klade důraz na individualismus a osobní štěstí, což může oslabit tradiční rodinné vazby. Rozdílná očekávání partnerů často vedou ke konfliktům, které mohou vyústit v rozvod (REJZKOVÁ, 2023).

- Ekonomické faktory – Finanční problémy, nezaměstnanost i rozdíly v příjmech mohou vytvářet konflikty mezi partnery. V některých případech je rozvod vnímán jako cesta ke zlepšení životních podmínek (REJZKOVÁ, 2023).

- Změny genderových rolí – Ekonomická nezávislost žen a jejich zapojení do pracovního života ovlivňují dynamiku manželství. Konflikty ohledně rozdělení

domácích povinností a péče o děti mohou přispět k rozhodnutí o rozvodu (REJZKOVÁ, 2023).

- Komunikace a konflikty – Neschopnost efektivně komunikovat a řešit konflikty vede k postupnému zhoršování vztahu. Nevyřešené problémy a nedostatek kompromisů mohou vztah oslabit (REJZKOVÁ, 2023).

- Nevěra – Tento milostný poměr mimo původní partnerství je častým důvodem rozvodu. Porušení důvěry a emocionální zranění často vedou k nevratnému narušení vztahu (REJZKOVÁ, 2023).

Mezi další faktory, které mohou rozvodovost ovlivňovat, pak Možný (2006, s. 222) ještě uvádí měnící se věk vstupu do manželství, přítomnost dětí v manželství, dobu trvání manželství, dědičnost rozvodovosti a další.

Typy rozvodů

V českém právním systému existují dva základní typy rozvodu – nesporný (konsensuální) rozvod a sporný rozvod.

Konsensuální rozvod

Manželství může být rozvedeno konsensuálně, tedy na základě dohody mezi oběma manželi. Tento typ rozvodu, označovaný také jako nesporný nebo smluvený, vyžaduje splnění určitých podmínek. Podle zákona musí manželství trvat alespoň jeden rok a manželé spolu nesmí žít po dobu minimálně šesti měsíců. V takovém případě se jeden z manželů připojí k návrhu druhého na rozvod, čímž vyjádří svůj souhlas s ukončením manželství. Soud však v praxi nezkoumá, zda spolu manželé skutečně nežijí, neboť mohou sdílet společnou domácnost například z důvodu nedostupnosti jiného bydlení. Příčiny rozvratu manželství není třeba uvádět (SKŘIVÁNKOVÁ, 2012).

Sporný rozvod

Na rozdíl od konsensuálního rozvodu nastává sporný rozvod v situacích, kdy se manželé nedokážou dohodnout na rozvodu, péči o děti nebo majetkovém vypořádání. V těchto případech o uvedených otázkách rozhoduje soud. Nejdříve je nutné vyřešit porozvodové uspořádání péče o děti prostřednictvím opatrovnického řízení, během kterého může být zapojen orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo soudní znalci. Rodičům může být rovněž nařízena mediace nebo poradenská pomoc. Celý proces může být velmi zdlouhavý a trvat několik let. Rozvedení manželství je možné až po ukončení řízení o péči o děti (SKŘIVÁNKOVÁ, 2012).

Druhy péče o dítě

Při rozvodu manželství je jedním z klíčových úkolů soudu rozhodnutí o svěření dítěte do péče. Podle § 907 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, existují následující možnosti: dítě může být svěřeno do péče jednoho z rodičů, do střídavé péče, do společné péče obou rodičů nebo do péče jiné osoby než rodiče, pokud je to v zájmu dítěte. V případě společné péče je nutný souhlas obou rodičů (ČESKO, Zák. č. 89/2012 Sb.).

Při rozhodování o svěření dítěte do péče soud vždy zohledňuje zájem dítěte. Tento zájem zahrnuje celou řadu aspektů, jako jsou osobnost dítěte, jeho vlohy a schopnosti, vývojové možnosti, životní poměry rodičů, citové zázemí dítěte a jeho orientace. Důležitými faktory jsou také výchovné schopnosti každého z rodičů, stabilita výchovného prostředí, citové vazby dítěte k sourozencům, prarodičům a dalším osobám, které jsou součástí jeho života. Soud rovněž bere v úvahu, který z rodičů se dosud o dítě řádně staral a dbal o jeho citový, rozumový a mravní vývoj, a také který z rodičů má lepší předpoklady pro zajištění zdravého a úspěšného vývoje dítěte (ČESKO, Zák. č. 89/2012 Sb.).

Soud při rozhodování dbá také na právo dítěte na péči obou rodičů a na udržování pravidelného osobního styku s oběma rodiči. Současně bere zřetel na právo rodiče, kterému dítě nebude svěřeno, na pravidelné informace o dítěti. Zohledňuje se také schopnost rodičů vzájemně se dohodnout na výchově dítěte (ČESKO, Zák. č. 89/2012 Sb.).

2 Dopady rozvodu na dítě

Konflikty mezi rodiči mohou dítě negativně zasáhnout bez ohledu na to, zda spolu stále žijí, právě se rozvádějí nebo jsou již nějakou dobu rozvedení. Vždy se totiž jedná o spor mezi dvěma nejdůležitějšími osobami v jeho životě.

Dle Matouška (2015, s. 25 - 26) může jakýkoliv konflikt rodičů děti negativně ovlivnit jak přímo, vyvoláváním stresu, strachu nebo úzkosti, tak nepřímo, zhoršováním vztahů s rodiči a také jejich výchovných schopností. Nejškodlivější jsou zejména tehdy, pokud se děti stávají součástí konfliktů – například když jsou do sporu zatahovány jako svědci, prostředníci nebo jako osoby, které mají u sporu rozhodnout. Jeden z největších negativních dopadů na dítě přináší konflikt, který je doprovázený silnými emocemi nebo dokonce násilím.

2.1 Vývojové období dítěte jako faktor ovlivňující dopady rozvodu

Rozvod rodičů představuje pro dítě významnou životní změnu, která může ovlivnit jeho psychiku, chování i vztahy s okolím. Důsledky této události se mohou projevit nejen v dětství, ale mohou přetrvávat i do dospělosti, ovlivňují pak jeho budoucí vztahy a celkovou emoční stabilitu.

Při hodnocení dopadů rozvodu je zásadní zohlednit věk a vývojovou etapu dítěte, ve které se nachází. Každé dítě totiž vnímá a zpracovává rozvod svých rodičů individuálně, přičemž reakce jsou ovlivněny nejen věkem, ale i emoční zralostí a schopností chápat situaci.

Nejmladší děti, tedy do dvou až tří let, obvykle rozvod rodičů nevnímají jako zásadní psychickou zátěž. Dítě v tomto věku potřebuje především stálého pečovatele, který zajistí jeho fyzické i psychické potřeby. Pokud je tato stabilita zachována, dítě se lépe adaptuje na změny v prostředí či podmínkách péče. Problém však může nastat, pokud jeden z rodičů o dítě pravidelně nepečuje, což může vést k vytvoření pevné vazby pouze k jednomu pečovateli, například matce, a k odmítání druhého rodiče (KOVÁŘOVÁ et al., 2022, s. 17). Nicméně podle Jochmannové (2023, s. 153) i kojenci velmi citlivě vnímají změny v rodinném prostředí a emocionální rozpoložení rodičů. Deprese matky může negativně ovlivnit kvalitu vazby dítěte na matku a na samotný vývoj dítěte. Děti v raném věku potřebují stabilitu a řád, který jim rozvod naopak narušuje. Protože nedokážou své pocity verbalizovat, reagují na konfliktní vztahy mezi rodiči zvýšenou dráždivostí, úzkostí, smutkem, ale také neklidem, častým pláčem či poruchami spánku a příjmu potravy.

Předškolní děti jsou již zvyklé na určité rutiny a stabilní prostředí, které jim poskytuje pocit jistoty. Mají navázané vztahy s vrstevníky, rodinnými příslušníky a osobami, které se podílejí na jejich výchově. Navštěvují mateřskou školu, volnočasové aktivity a mají svá oblíbená místa, kde tráví čas. Rozvod rodičů pro ně proto může znamenat zásadní narušení těchto stereotypů, a tím i pocitu bezpečí (KOVÁŘOVÁ et al., 2022, s. 17). V souvislosti s tím mohou děti v předškolním věku reagovat na rozvod nejen emocionálními změnami, ale i somatickými obtížemi či problémy v chování. Často si rozvod rodičů spojují se svou vlastní vinou, což může vést k úzkostným stavům a obavám, že by je mohl opustit i druhý rodič. V důsledku těchto nejistot dochází u některých dětí k fixaci na jednoho z rodičů nebo k regresi ve vývoji (JOCHMANNOVÁ, 2023, s. 153).

Například střídavá péče může být v tomto vývojovém období problematická, pokud dítě nevnímá žádné z prostředí jako svůj stabilní domov. Přesto však platí, že pokud rodiče dokážou spolupracovat a zajistit dítěti stabilní vztahy a emoční podporu, může adaptace na střídání domácností probíhat relativně bez obtíží. Důležitou roli hraje také přítomnost dalších podnětů, jako jsou sourozenci, širší rodina nebo domácí mazlíčci, které mohou dítěti pomoci lépe se s novou situací vyrovnat (KOVÁŘOVÁ et al., 2022, s. 17 - 18).

Děti v mladším školním věku již disponují vyšší rozumovou zralostí, která jim umožňuje lépe chápat důvody rozvodu rodičů. Často jsou konfrontovány s celou situací a mohou si na ni utvořit vlastní názor (ŠPAŇHELOVÁ, 2010, s. 92). Zároveň děti v tomto období dle Jochmannové (2023, s. 153) „ostře vnímají srovnání, že nemají úplnou rodinu jako jejich kamarádi, a touží ji mít. Dítěti se může stýskat po druhém rodiči a touží po úplné rodině.“ V důsledku na tento fakt mohou tyto děti zažívat zhoršení vztahů s kamarády. Dítě může se svými kamarády, spolužáky přestat zničehonic mluvit, může se jim vyhýbat. Pro okolí je to nezvyk, nevyznají se v tom a může se stát, že se obrátí k dítěti zády, byť by zrovna v tuto chvíli potřebovalo oporu (ŠPAŇHELOVÁ, 2010, s. 57). I když děti mladšího školního věku dokážou do určité míry pochopit argumenty rodičů, emoční stránka situace pro ně zůstává náročná. Rozvod rodičů proto může ovlivnit jejich psychickou pohodu, sebevědomí i vztahy s vrstevníky.

Období puberty a adolescence je časem výrazných psychických a sociálních změn, které jsou spojeny s hledáním vlastní identity, osamostatňováním se a budováním vztahů mimo rodinné prostředí. I v úplných rodinách se adolescenti často potýkají s výkyvy nálad, konflikty s rodiči či strachem z budoucnosti. Rozvod rodičů tak může být dalším faktorem, který negativně ovlivní jejich psychickou pohodu a vztahy v rodině (JOCHMANNOVÁ, 2023, s. 153 - 154).

2.2 Obecné dopady rozvodu na dítě

Rozvod rodičů představuje pro dítě jednu z nejvýznamnějších životních událostí, která může mít dlouhodobé následky v různých oblastech jeho života. Jak uvádí Pavlát (2011, s. 297), následky rozvodu mohou přetrvávat až do dospělosti a mohou se projevit v oblasti fyzického zdraví, psychické pohody, vzdělání, mezilidských vztahů i celkové životní prosperity. To dokládá i tvrzení Matouška a Uhlíkové (2010, s. 66), které říká, že děti, které zažily rozvod rodičů, mívají horší výsledky ve škole, častěji se potýkají s emočními problémy a mohou mít méně úspěšné partnerské vztahy v dospělosti.

Rozvod rodičů lze v dětském vnímání chápat jako trauma, jehož projevy se mohou lišit v závislosti na věku, osobnostních rysech a vnějších okolnostech (JOCHMANNOVÁ, 2021, s. 47 - 48). Mezi hlavní dopady rozvodu na dítě patří:

- Zvýšený výskyt emočních problémů – například úzkosti, depresivní stavy nebo nízká sebeúcta (PAVLÁT , 2011, s. 297).
- Kognitivní obtíže – poruchy pozornosti a krátkodobé paměti, které mohou ovlivnit školní výkony (JOCHMANNOVÁ, 2021, s. 47 - 48).
- Méně úspěšné mezilidské vztahy – děti z rozvedených rodin mohou mít obtíže s důvěrou a stabilitou ve vztazích (PAVLÁT , 2011, s. 297). Jochmannová (2021, s. 47 - 48) ještě přidává možné konflikty s vrstevníky, agresivitu nebo naopak stažení se do sebe.
- Poruchy chování – u některých dětí se objevují sklony k delikventnímu chování, hledání bezpečí v problematických partách či experimentování s návykovými látkami (JOCHMANNOVÁ, 2021, s. 47 - 48). Pavlát (2011, s. 297) pak uvádí, že absence jednoho z rodičů, zejména otce, může u chlapců zvyšovat pravděpodobnost problematického chování a kriminálních aktivit.

Všechny tyto důsledky rozvodů na dítě nejsou nevyhnutelné. Jejich možnost výskytu a intenzita závisí na míře podpory rodiny, věku dítěte, emoční zralosti a schopnosti chápat situaci.

3 Náročnost sociální práce

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, rozvod představuje komplexní problém, který s sebou může nést ekonomické, sociální a zejména psychické důsledky. Jednotlivci, kteří se s tímto náročným obdobím vyrovnávají, často potřebují odbornou podporu a pomoc. V této souvislosti hraje sociální práce klíčovou roli, neboť poskytuje krizovou intervenci, poradenství a podporu jak dětem, tak rodičům. Sociální pracovníci mohou působit jako mediátoři mezi konfliktními stranami, zajišťovat sociálně-právní ochranu dětí či spolupracovat s dalšími institucemi na poskytování adekvátní pomoci rodinám v obtížné životní situaci.

Abychom plně porozuměli významu sociální práce v kontextu rozvodové problematiky, je nezbytné vymezit její základní charakteristiky a principy. Tato kapitola se proto zaměřuje na obecnou definici sociální práce, její hlavní funkce a cíle. Následně se věnuje požadavkům kladeným na sociální pracovníky, profesním výzvám, s nimiž se v praxi setkávají, a etickým dilematům, která mohou při výkonu této profese nastat.

3.1 Sociální práce

Sociální práce je profesí i akademickou disciplínou, jejímž hlavním cílem je podpora sociálních změn, rozvoj společnosti, posílení jednotlivců a zajištění sociální soudržnosti. Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW) ji definuje jako obor založený na teoriích sociální práce, společenských a humanitních vědách a tradičních znalostech, který pomáhá jednotlivcům i institucím překonávat životní obtíže a zlepšovat jejich celkovou životní situaci. Mezi klíčové principy sociální práce patří důraz na sociální spravedlnost, ochranu lidských práv, kolektivní odpovědnost a respekt k rozmanitosti (ISFW, 2014).

Cíl sociální práce také podrobněji definuje Matoušek. Hlavním cílem je podle něj podpora klientů při překonávání obtížných životních situací a zlepšení jejich sociálního fungování. Z pohledu některých odborníků i politických představitelů však sociální práce plní také funkci sociální kontroly, která se zaměřuje na předcházení sociálním problémům a jejich řešení. Kromě přímé pomoci jednotlivcům lze tedy mezi její cíle zařadit také podporu sociální změny na úrovni jednotlivců, sociálních vztahů i širšího společenského prostředí (MATOUŠEK, 2012, s. 184).

3.2 Nároky na sociální pracovníky

Sociální pracovník je odborníkem, jehož hlavním úkolem je propojit jednotlivce se společností a pomáhat mu v řešení životních obtíží. Tato role klade vysoké nároky nejen na odborné znalosti, ale také na jeho osobnostní vlastnosti, komunikační dovednosti a schopnost pracovat s různorodými klienty. Sociální pracovník musí vyvažovat

individuální pohled klienta na jeho situaci s širšími společenskými normami a očekáváními (ELICHOVÁ, 2017, s. 97).

Z pohledu psychologie se jedná o profesi, která vyžaduje specifický soubor schopností, dovedností a osobnostních vlastností. Každý jedinec se rodí s určitými předpoklady ke schopnostem, které se rozvíjí nejprve v rodině, poté v procesu vzdělávání a následně vlastním úsilím. Tento potenciál je základem pro rozvoj schopností, které umožňují vykonávat určité činnosti na požadované úrovni. Z hlediska profesního výkonu je však nezbytné zohlednit nejen vrozené vlohy a získané schopnosti, ale i specifické dovednosti, osobnostní charakteristiky, postoje a odborné znalosti (ELICHOVÁ, 2017, s. 96).

Dle Gulové (2011, s. 36) by měl být sociální pracovník také důvěryhodný, empatický a schopný aktivního naslouchání. Mezi další požadované vlastnosti patří například cílevědomost, iniciativa, samostatnost, smysl pro poznání souvislostí, schopnost samostatného rozhodování a předvídavost. Dále je důležitá nápaditost, sebekritičnost, smysl pro humor, vysoká motivace a odolnost vůči neúspěchu. Nezbytná je také schopnost pracovat s nejistotou a konfliktními situacemi, odmítání stereotypů a potřeba dalšího profesního rozvoje.

Požadavky na sociálního pracovníka se liší v závislosti na druhu sociální služby, cílové skupině a specifických potřebách klientů. Přesto je zřejmé, že kvalita sociální práce je výrazně ovlivněna osobností pracovníka a jeho kvalifikačními předpoklady. Vzdělávání hraje zásadní roli v profesním růstu a umožňuje pracovníkům rozvíjet potřebné kompetence (ELICHOVÁ, 2017, s. 97).

Být profesionálním sociálním pracovníkem znamená nejen propojit teoretické znalosti s praktickými dovednostmi, ale také si osvojit specifické postupy, metody a pravidla jejich uplatňování. Přestože odborná kvalifikace a metodická průprava jsou klíčové, samotnou podstatu sociální práce nelze zredukovat na pouhé teoretické a metodické postupy. Profesionální sociální pracovník by měl mít hluboký zájem o jednotlivce a jejich životní situaci. Jeho práce by měla být založena na etických principech a reflektovat holistický přístup, který zahrnuje jak vztahy a procesy, tak i výsledky sociální práce. Důležitá je také schopnost vytvářet partnerské vztahy s klienty, rozvíjet služby podle jejich potřeb a neustále hodnotit a zlepšovat vlastní praxi (MATOUŠEK, 2021, s. 15).

3.3 Profesní výzvy a psychická náročnost sociální práce

Sociální práce patří mezi pomáhající profese, které jsou spojeny s řadou výzev, obtíží a potenciálních zklamání. Pomoc druhým vyžaduje nejen specifické vzdělání a odborné

kompetence, ale i určité osobnostní předpoklady, jako jsou empatie, trpělivost a odolnost vůči stresu. Sociální pracovník se ve své profesi setkává s lidským utrpením, složitými životními situacemi klientů a často i s jejich frustrací či agresí. Přestože jeho úkolem je poskytovat podporu a pomoc, musí zároveň udržet profesionální odstup a respektovat etické zásady své práce (JANKOVSKÝ, 2003, s. 157).

Většina odborníků se shoduje, že klíčovou rolí sociálního pracovníka je pomáhat klientům rozvíjet jejich schopnosti, posilovat jejich sociální odolnost a podporovat je v řešení obtížných situací. Pracovníci sociálních služeb se často ocitají v krizových nebo nebezpečných situacích, musí se vyrovnávat s nejistotou a komunikovat s lidmi v jejich přirozeném prostředí, přičemž jim pomáhají chápat, přijmout podmínky a provádět žádoucí změny v jejich životě (MUSIL et al., 2017, s. 58). Tato náročná práce přináší nejen uspokojení z pomoci druhým, ale také významnou psychickou a emoční zátěž.

Sociální pracovník se při výkonu své profese nevyhnutelně konfrontuje nejen s problémy svých klientů, ale i s vlastním prožíváním a reflexí smyslu své práce a svého života. Tato vnitřní konfrontace může být náročná a vést k vyčerpání, frustraci či pocitu bezmoci (ELICHOVÁ, 2017, s. 97). Dlouhodobé vystavení stresovým situacím, emocionální i fyzická zátěž mohou vést k syndromu vyhoření. Tento stav se projevuje celkovou vyčerpaností, ztrátou motivace, cynismem a pocitem, že práce ztrácí smysl (JANKOVSKÝ, 2003, s. 158).

K prevenci vyhoření je nezbytné, aby sociální pracovníci dbali na psychohygienu, vyvažovali pracovní zátěž s osobním životem a měli podporu jak od svých kolegů a nadřízených, tak od svých blízkých. Profesní supervize, další vzdělávání a důraz na péči o sebe sama mohou přispět k tomu, aby se negativní dopady této náročné profese minimalizovaly. Přestože sociální práce může být vyčerpávající a psychicky náročná, je to zároveň povolání, které přináší hluboký smysl a uspokojení z pomoci druhým.

3.4 Etické problémy a etická dilemata v sociální práci

Etické problémy a etická dilemata jsou nedílnou součástí práce sociálních pracovníků. Každodenní rozhodování, která musí pracovníci činit, zahrnují nejen právní a odborné aspekty, ale i morální a etické otázky. Vzhledem k povaze sociální práce, která se odehrává na pomezí pomoci a sociální kontroly, dochází často k situacím, kdy není jednoznačné, jaké rozhodnutí je správné či spravedlivé.

Volák (VOLÁK , 2021) rozlišuje etické problémy a etická dilemata následovně:

- Etické problémy nastávají v situacích, kdy sociální pracovník ví, jak by měl jednat, ale dané jednání je mu osobně nepříjemné nebo se mu příčí. Typickým

příkladem může být situace, kdy pracovník nemůže klientovi poskytnout určitou formu pomoci, protože klient nesplňuje předepsané podmínky.

- Etická dilemata vznikají v případech, kdy sociální pracovník stojí před více možnostmi jednání, které jsou v konfliktu s morálními principy, a není jednoznačné, která volba je správnější (VOLÁK , 2021).

V praxi je obtížné jasně oddělit etický problém od etického dilematu, protože se často jedná o komplexní a složitou situaci, která se týká konkrétního klienta a jeho individuálního případu. Sociální pracovníci se tak musí vyrovnávat s rozhodnutími o míře převzetí odpovědnosti za klienta, o zvyšování či snižování nároků na něj, o volbě další intervence či o otázkách jeho "zásluhovosti" (VOLÁK , 2021).

Jedním z klíčových nástrojů, který sociálním pracovníkům pomáhá při rozhodování v eticky náročných situacích, je Etický kodex sociálních pracovníků. Tento dokument stanovuje hodnoty a zásady, podle nichž by se měli pracovníci chovat nejen ke svým klientům, ale i ke kolegům, zaměstnavatelům a organizaci, v níž působí. Mezi základní zásady vycházející z hodnot sociální práce patří důstojnost, rovnost, mlčenlivost, diskrétnost, individualita a kolegialita (MAZUROVÁ , 2021).

V souladu s etickým kodexem sociální práce je důležité, aby sociální pracovník respektoval jedinečnost každého klienta a přistupoval k němu jako k celostní bytosti. To znamená, že při práci s klientem bere v úvahu všechny aspekty jeho života, včetně rodinného, komunitního a společenského kontextu. Důraz je kladen na silné stránky klienta a podporu jeho zmocnění k aktivnímu řešení obtížné situace.

Sociální pracovník se tedy pohybuje v prostředí, kde je nezbytné neustále vyvažovat různé etické hodnoty a zásady. Etické problémy a dilemata nelze nikdy zcela eliminovat, ale díky profesní etice, odborným znalostem a kontinuálnímu vzdělávání lze minimalizovat jejich negativní dopady a hledat co nejoptimálnější řešení v praxi sociální práce.

4 Dopad rozvodu rodičů na studenty sociální práce

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak rozvod rodičů ovlivnil životy studentů sociální práce, a to jak v jejich osobní rovině, tak i ve studijním směřování.

Výzkumné otázky

Pro naplnění cíle práce byly zvoleny tyto výzkumné otázky:

1. Jaké emoční a psychologické důsledky měl rozvod rodičů na studenty sociální práce?
2. Jakým způsobem rozvod rodičů ovlivnil sociální vztahy studentů sociální práce?
3. Jakým způsobem rozvod rodičů ovlivnil jejich motivaci ke studiu a studijní výkon?
4. Jakým způsobem rozvod rodičů ovlivnil volbu studijního zaměření?

4.1 Metodologie výzkumu

Pro dosažení cíle a získání odpovědí na výzkumné otázky byla využita metoda kvalitativní výzkumné strategie. Výzkum probíhal formou polostrukturovaného rozhovoru.

Výběr kvalitativní výzkumné strategie byl pro mě samozřejmostí, a to z několika důvodů. Nejednalo se pouze o obecně preferovanou metodu pro bakalářské práce, ale také o nejvhodnější způsob, jak prozkoumat nové perspektivy a ověřit jejich platnost v reálném prostředí. Kvalitativní metody sběru dat jsou totiž běžně používány právě pro tyto účely – když chceme objevit nové pohledy na zkoumanou problematiku nebo potvrdit či vyvrátit určité hypotézy v praxi (HRICOVÁ et al., 2023, s. 25). Díky tomuto způsobu zkoumání jsem mohla lépe porozumět tématu a shromáždit klíčová data potřebná k hlubšímu poznání zkoumané problematiky.

Výzkumný vzorek

V práci byl využit cílený výběr výzkumného vzorku, který umožňuje zaměřit se na specifickou skupinu respondentů odpovídající výzkumnému tématu. Cílený výběr je v akademických výzkumech hojně využíván, zejména pokud cílem studie je porozumět určité problematice prostřednictvím osobních zkušeností respondentů. Dle Hricové et al. (2023, s. 25) cílený výběr znamená, že si výzkumník záměrně vybírá respondenty podle toho, zda odpovídají tématu a cílům výzkumu.

S ohledem na cíl práce byl vybrán vzorek osmi respondentek, které splňovaly předem stanovená kritéria. Jednalo se o studentky třetího ročníku ve studijním oboru Sociální a charitativní práce (z prezenčního i kombinovaného studia) na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích ve věku 22–25 let. Všechny ve svém dětství nebo dospívání zažily rozvod rodičů.

Do výzkumu byly zařazeny pouze ženy, protože ve třetím ročníku prezenční formy studia v oboru Sociální a charitativní práce na Teologické fakultě Jihočeské univerzity studují v roce 2025 pouze ženy. V kombinované formě studia ve třetím ročníku se v roce 2025 nachází pouze jeden studující muž, který však nesplňoval kritéria pro zařazení do výzkumného vzorku, protože nemá zkušenost s rozvodem svých rodičů.

4.2 Fáze výzkumu

Při úvahách nad volbou tématu práce jsem měla od počátku jasno. Problematika rozvodů mě dlouhodobě zajímá a považuji ji za významné sociální téma. Původně jsem zamýšlela věnovat se obecnému dopadu rozvodů na děti, nicméně analýza dostupné literatury ukázala, že toto téma bylo již v minulosti rozsáhle zpracováno.

Při konzultaci s vedoucí práce jsme dospěly k závěru, že vhodnější bude zúžit zaměření výzkumu a hledat specifický úhel pohledu, který by mohl přinést nové poznatky do této problematiky. Výsledkem této reflexe bylo rozhodnutí soustředit se na dopady rozvodu rodičů na studenty sociální práce, tedy na skupinu, která se může v budoucnu v profesním životě s problematikou rodiny v rozvodové situaci setkat.

Proces realizace rozhovorů probíhal ve třech hlavních fázích – přípravné, realizační a závěrečné. Každá z těchto fází měla specifické kroky, které bylo nutné dodržet pro zajištění kvalitativního výzkumu.

V přípravné fázi bylo nejprve nutné definovat výzkumné otázky a stanovit metodický rámec rozhovoru. Na základě studia odborné literatury a konzultací s vedoucí práce byla sestavena sada polostrukturovaných otázek, které reflektovaly klíčové oblasti výzkumu. Dále bylo důležité vybrat vhodný výzkumný vzorek. Respondentky byly následně osloveny prostřednictvím sociální sítě Facebook a přes osobní kontakty na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Byly seznámeny s cílem výzkumu, časovou náročností, se způsobem záznamu rozhovoru a se zajištěním anonymity. Po získání informovaného souhlasu bylo domluveno budoucí setkání.

V realizační fázi výzkumu byl s každou respondentkou domluven termín schůzky. Rozhovory pak probíhaly v klidném prostředí umožňujícím nerušenou konverzaci, a to buď v prostorách univerzity, nebo v jiném prostředí dle preferencí respondentek. Každý

rozhovor trval přibližně 30 – 50 minut. Rozhovory byly vedeny podle pravidel polostrukturovaného rozhovoru, který kombinuje předem připravené otázky s možností flexibilního rozvíjení témat na základě odpovědí respondentek. Takové vedení rozhovorů umožňuje získat vhled do zkoumané problematiky a zároveň ponechává prostor pro neočekávané informace (HRICOVÁ et al., 2023, s. 29). Pro zajištění přesného záznamu odpovědí byly rozhovory doslovně přepisovány z audio záznamu. Z etického hlediska byl pro zachování anonymity respondentek audio záznam rozhovorů smazán a doslovné přepisy byly archivovány pouze ve složce na flashdisku autorky této práce spolu s vyhotovenou bakalářskou prací (HRICOVÁ et al., 2023, s. 99).

V závěrečné fázi výzkumu byly získané přepisy z rozhovorů zpracovány prostřednictvím stručného shrnutí. Tento postup byl zvolen, protože některé respondentky se během rozhovoru podrobněji vyjadřovaly k tématům spojeným se situací, na kterou byly dotazované, která však nesouvisela s cílem výzkumu.

<u>Způsob vyhodnocování výsledků</u>

Pro vyhodnocení výsledků jsem zvolila tematickou analýzu. Dle Hricové et al. (2023, s. 137 - 138) je téma „chápáno jako soubor vzorů, nebo společných myšlenek, opakující se v rámci souboru dat a tematická analýza tato témata identifikuje a dále analyzuje.“ Pro analýzu jsem tedy určila kódy, které jsem následně seskupila do tematických kategorií. Zde je seznam tematických kategorií a kódů:

Emocionální a psychologické důsledky rozvodu

- Úzkost a strach
- Pozitivní aspekty, ponaučení

Vliv rozvodu na sociální vztahy studentů

- Posílení vztahu s matkou
- Odcizení od otce
- Vztah s přáteli, s partnerem

Vliv rozvodu na studijní výkon a motivaci

- Motivace být úspěšný

Vliv rozvodu na volbu studijního zaměření

- Volba oboru sociální práce

Etika výzkumu

Etické aspekty výzkumu byly pečlivě zohledněny ve všech fázích realizace výzkumného rozhovoru. Důležitým principem bylo respektování autonomie respondentek a zajištění jejich plného informovaného souhlasu. Výběr respondentek probíhal na základě dobrovolného zapojení, přičemž každá byla předem seznámena s cílem výzkumu, jeho průběhem a způsoby nakládání se získanými daty.

Během osobního setkání byly respondentky informovány o tom, jak budou jejich odpovědi zaznamenávány, archivovány a následně využity v rámci výzkumné analýzy. Byla jim zaručena i anonymizace dat a zajištění důvěrnosti. Důraz byl kladen i na svobodnou vůli účastnic, které měly možnost kdykoli odmítnout účast na výzkumu nebo z něj v kterékoli fázi odstoupit bez jakýchkoli negativních důsledků.

Limity výzkumu

Realizace výzkumu byla spojena se dvěma klíčovými výzvami, které měly dopad na původní harmonogram. Prvním problémem byla náročnost přesné identifikace výzkumného problému. To si vyžádalo rozsáhlejší studium odborné literatury a opakované konzultace s vedoucí práce. Druhou výzvou pak bylo dodržení stanovených termínů, které bylo ovlivněno jak vycestováním na dvouměsíční studijní pobyt do Zambie, tak podceněním časové náročnosti samotného psaní bakalářské práce, teoretické i praktické části.

Ačkoli byly tyto komplikace náročné, poskytly mi cenné zkušenosti v oblasti plánování. Výsledkem bylo hlubší pochopení nutnosti flexibilního přístupu a schopnosti adaptace na neočekávané situace.

4.3 Výsledky výzkumu

Tato kapitola se zaměřuje na prezentaci výsledků provedeného výzkumu. Pro lepší přehlednost jsou získaná data uspořádána do několika tabulek, které obsahují nejen základní informace o respondentkách, ale také výsledky související s jednotlivými tematickými kategoriemi a kódy.

Na základě rozhovorů byly vytvořeny tematické oblasti související s výzkumnými otázkami: emoční a psychologické důsledky rozvodu, vliv rozvodu na sociální vztahy, dopad rozvodu na studijní motivaci a výkon a vliv rozvodu na volbu studijního zaměření.

Ke každému kódu přikládám stručné a zobecněné odpovědi respondentů z výzkumných rozhovorů. Výsledky z jednotlivých kódů, doplněné o vybrané citace respondentů, jsou shrnuty v krátkém textu pod příslušnou tabulkou. Celkové shrnutí výsledků výzkumu se nachází v následující kapitole Diskuze.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 8 žen (viz Tabulka č. 1). Před zahájením samotných výzkumných rozhovorů jsem provedla pilotáž, kterou můžeme definovat jako předběžné ověřování výzkumného nástroje za účelem testování otázek a optimalizace metod před hlavním výzkumem (BURIÁNEK, 2018). Pilotáž byla uskutečněna s jednou osobou mimo cílovou skupinu respondentů. Tento test není zahrnut v prezentovaných výsledcích ani v závěrečné diskusi, sloužil pouze k ověření, zda jsou formulace výzkumných otázek vhodné a srozumitelné.

Tabulka č. 1 níže poskytuje souhrnné informace o všech respondentech, včetně údajů o jejich věku, pohlaví a formě studia na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tabulka zahrnuje také věk, ve kterém respondenti zažili rozvod svých rodičů.

Tabulka č. 1: Charakteristika respondentů *(zdroj: vlastní, 2025)*

Respondentka	Věk	Pohlaví	Forma studia	Věk při rozvodu rodičů
Respondentka 1	25	žena	prezenční	asi 4 roky
Respondentka 2	25	žena	kombinovaná	8-9 let
Respondentka 3	22	žena	prezenční	asi 2-3 roky
Respondentka 4	22	žena	prezenční	asi 2-4 roky
Respondentka 5	22	žena	prezenční	13 let
Respondentka 6	23	žena	prezenční	kolem 1. roku
Respondentka 7	24	žena	kombinovaná	20 let
Respondentka 8	25	žena	kombinovaná	asi ve 3 letech

Tabulka č. 2: Emoční a psychologické důsledky rozvodu – Úzkost a strach *(zdroj: vlastní, 2025)*

Respondentka 1	úzkost ze situace, strach z otce, zároveň úleva
Respondentka 2	pouze nejistota, co bude dál
Respondentka 3	úzkost (ostatní měli úplnou rodinu a já ne)
Respondentka 4	pouze nejistota, zmatení z nového uspořádání
Respondentka 5	úzkost, bezmoc, smutek
Respondentka 6	úzkost, období smutku a závisti (ostatní měli úplnou rodinu a já ne)
Respondentka 7	strach, nejistota, ale zároveň velká úleva
Respondentka 8	silnou úzkost

Respondentky často mluvily o tom, že v době rozvodu zažívaly silné negativní emoce. Nejčastěji se jednalo o úzkost. Respondentka 1 uvedla: *„Měla jsem pocit, že za ty vypjaté situace můžu já. Tak jsem se pak aspoň snažila starat o mamku a nedělat jí přítěž.“* Respondentky 3 a 6 pociťovaly, že závidí ostatním vrstevníkům, kteří tráví čas v úplné rodině. Respondentky 1 a 7 pak vnímaly rozvod jako úlevu, protože znamenal konec toxického rodinného prostředí.

Tabulka č. 3: Emoční a psychologické důsledky rozvodu - Pozitivní aspekty a ponaučení *(zdroj: vlastní, 2025)*

Respondentka 1	dobře si vybírej partnera, než si s ním uděláš dítě
Respondentka 2	lepší rozvedení a šťastní rodiče, než spolu a nešťastní
Respondentka 3	vzor matky, která se dokázala o vše postarat sama
Respondentka 4	lepší bydlet s milující matkou, než ve společnosti s alkoholikem
Respondentka 5	vzor toho, co ve svém manželství nechci
Respondentka 6	prohloubení vztahu s matkou, zkušenost pro budoucí vztah
Respondentka 7	zkušenost pro budoucí situace; neřešitelné, je vždy řešitelné
Respondentka 8	osamostatnila jsem se

Všechny respondentky dokázaly najít v rozvodu svých rodičů pozitivní aspekt nebo ponaučení. Respondentka 1 například uvedla: *„Pozitivně to vidím jen z toho pohledu, že nám z rodiny vymizela agresivita a mamka mohla být šťastná.“* Respondentka 3 dlouze popisovala obdiv k její matce, která zastávala roli matky i otce a zvládala to nejlepším možným způsobem. Respondentka 8 označila rozvod jako způsob k osamostatnění se: *„Díky konfliktům s rodičema jsem se hodně osamostatnila. Vím, že se dokážu postavit na vlastní nohy a můžu se spolehnout jen sama na sebe.“*

Tabulka č. 4: Vliv rozvodu rodičů na sociální vztahy – Posílení vztahu s matkou *(zdroj: vlastní, 2025)*

Respondentka 1	vztah se upevnil, ale neměla na mě kvůli práci moc času
Respondentka 2	s mamkou máme pohodový vztah
Respondentka 3	skvělý vztah, mamka se mi snažila dávat vše, co mohla
Respondentka 4	skvělý vztah, žádné problémy
Respondentka 5	zhoršení vztahu, časté hádky
Respondentka 6	vztah s mamkou se prohloubil, vždy jsme měly hezký vztah
Respondentka 7	s mamkou máme blízký vztah, podporujeme se navzájem
Respondentka 8	s matkou nemám kvalitní vztah, moc se nekontaktujeme

Pouze Respondentky 5 a 8 uvedly, že s matkou nemají dobrý vztah a že se často hádají, nebo spolu vůbec nejsou v kontaktu. Ostatní respondentky si díky rozvodu vytvořily se svými matkami skvělý vztah. Respondentka 6 například sdělila: *„Vždycky jsme s mamkou měly hezkej a otevřenej vztah. Vždycky tu pro mě byla a já pro ni.“* Respondentky 1 a 3 zmínily, že jejich matky často hodně pracovaly a dávaly jim po materiální stránce vše, co mohly.

Tabulka č. 5: Vliv rozvodu rodičů na sociální vztahy – Odcizení od otce *(zdroj: vlastní, 2025)*

Respondentka 1	nejprve odcizení, postupem času se to zlepšuje
Respondentka 2	nejprve odcizení, postupem času se to srovnalo
Respondentka 3	nejprve dobrý vztah, teď sporadická komunikace, spíš žádná
Respondentka 4	nejprve dobrý, postupem času horší, moc se nevídáme
Respondentka 5	zhoršení vztahu, časté hádky
Respondentka 6	postupem času jsme si k sobě našli cestu
Respondentka 7	nevídáme se a nemáme o to zájem
Respondentka 8	s otcem nemám kvalitní vztah, moc se nekontaktujeme

Vztah s otcem se po rozvodu méně či více narušil u všech respondentek, protože všechny zůstaly v péči matky a s otcem se potkávaly méně často. Respondentky 3 a 4 naznačily, že zpočátku byl vztah dobrý, v průběhu času se ale zhoršil. Na druhou stranu další tři respondentky zmínily, že nejprve se s otcem velmi odcizily, teprve až postupem času se vztah zlepšil. Například jako uvádí Respondentka 6: *„S tátou to bylo jako na houpačce, ale postupem času jsme si k sobě našli cestu a teď se vídáme minimálně jednou za měsíc.“* Respondentka 1 to potvrzuje slovy: *„Dřív jsem za ním nechtěla jezdit, teď je sice těžké s ním najít společnou řeč, ale pracujeme na tom.“* Respondentky 5, 7 a 8 uvedly, že se s otcem hádají, nemají kvalitní vztah nebo o kontakt s otcem vůbec nemají zájem.

Tabulka č. 6: Vliv rozvodu rodičů na sociální vztahy – Vztah s přáteli, partnerem *(zdroj: vlastní, 2025)*

Respondentka 1	s kamarády jsem zapomínala na dění doma., ve výběru partnera jsem opatrná
Respondentka 2	změnil se mi okruh přátel, přítele dlouhodobě nemám
Respondentka 3	ve výběru partnera jsem opatrná
Respondentka 4	bojím se vstoupit do vztahu, aby mě partner neopustil
Respondentka 5	nedůvěřuju svým partnerům
Respondentka 6	partner je pro mě nejdůležitější muž v životě, ne otec
Respondentka 7	s přáteli se vzájemně podporujeme, s přítelem taky
Respondentka 8	jsem nesvá, když mám nějaký závazek (vztah)

Většina respondentek uvedla, že v důsledku rozvodu dávají důraz na správný výběr svého budoucího partnera. Jedna respondentka dokonce sdělila: *„Bojím se vstoupit do jakéhokoliv vztahu, aby mě ten dotyčný neopustil.“* Respondentka 8 to potvrzuje slovy: *„Jsem nesvá, když mám nějaký závazek. Asi nikdy nebudu schopná normálního vztahu bez nejistoty.“* Respondentka 2 sdělila, že přítele nemá a je sama spokojená, protože

nemusí řešit vztahové problémy. Respondentka 6 uvedla: *„Partnerovi jsem řekla, že je pro mě nejdůležitější muž v životě. Koukal na mě divně, asi čekal, že tohle označení bude mít můj táta, ale toho tak rozhodně nazvat nemůžu.“*

Tabulka č. 7: Vliv rozvodu na studijní výkon a motivaci – Motivace být úspěšná *(zdroj: vlastní, 2025)*

Respondentka 1	chtěla jsem rodičům dokázat, že jsem dobrá
Respondentka 2	mamka tlačila na mé výkony, i přes mé limity; táta mě podporoval
Respondentka 3	chtěla jsem rodičům dokázat, že jsem dobrá
Respondentka 4	na známkách rodičům záleželo, ale do ničeho mě netlačili
Respondentka 5	učila jsem se průměrně, rozvod mě v tom neovlivnil
Respondentka 6	učila jsem se docela dobře, ale sama od sebe
Respondentka 7	už jsem byla ve věku, kdy sama vím, co chci
Respondentka 8	byla jsem demotivovaná, nikdo o nejevil zájem o mojí osobu

Respondentka 2 uvedla: *„Říkala jsem si, že když budu mít ty výsledky hodně dobrý, tak třeba možná tátovi dokážu, že měl zůstat s náma, a že jsem ta holka, která by jako stála za odpuštění.“* Respondentka 1 tento fakt potvrdila: *„Učila jsem se sama od sebe, nechtěla jsem být na obtíž, chtěla jsem jim dokázat, že jsem dobrá.“* Respondentka 6 nadhodila vtípek: „Možná bych měla i lepší známky z matiky a fyziky, kdybych se měla možnost učit s tátou.“ Tři respondentky nepociťovaly žádnou významnou změnu v motivaci ke studiu. Respondentka 8 cítila silnou demotivaci: *„Přišlo mi zbytečný se učit, nikdo se o mě nezajímal. Držela jsem si takový svůj průměr. Pak jsem si školy volila sama podle toho, na co jsem měla známky.“*

Tabulka č. 8: Vliv rozvodu na volbu studijního zaměření – Volba oboru sociální práce *(zdroj: vlastní, 2025)*

Respondentka 1	mám zájem o práci s dětmi a s rodinami
Respondentka 2	rozvod mě neovlivnil, šla jsem na školu, kde byly kamarádky
Respondentka 3	chci dělat práci, která má smysl a lidem pomůže
Respondentka 4	rozvod samotný mě neovlivnil, ale alkoholismus otce ano
Respondentka 5	chci pomáhat rodinám, aby zvládaly rozvody lépe
Respondentka 6	studium sociální práce jsem si vybrala náhodou
Respondentka 7	díky studiu jsem mohla pomáhat mamce s rozvodem
Respondentka 8	rozvod mě neovlivnil, studium jsem si zvolila podle pracovních zkušeností

Některé respondentky si vybraly obor sociální práce přímo na základě zkušeností s rozvodem. Respondentky 1 a 5 chtějí pomáhat dětem a rodinám, které si prochází podobnou situací. Respondentka 7 uvedla, že studium sociální práce jí umožnilo pomoci vlastní rodině při rozvodové situaci. Naopak Respondentky 2, 6 a 8 přiznaly, že jejich volba studijního oboru s rozvodem nesouvisela. Respondentka 3 neutrálně uvedla: *„Chci dělat práci, která má smysl a lidem pomůže. Chci dělat práci, která má za sebou výsledky a bude mě naplňovat.“* Respondentka 4 uvedla, že rozvod samotný ji neovlivnil, nicméně alkoholismus jejího otce ano. V budoucí profesi by se chtěla věnovat lidem, kteří mají problémy s alkoholovou závislostí.

5 Diskuse

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak rozvod rodičů ovlivnil životy studentů sociální práce, a to jak na jejich osobní rovině, tak i v jejich studijním směřování.

Pomocí polostrukturovaného rozhovoru jsem s respondentkami nacházela odpovědi na základě čtyř výzkumných otázek: *1) Jaké emoční a psychologické důsledky měl rozvod rodičů na studenty sociální práce, 2) Jakým způsobem ovlivnil rozvod rodičů sociální vztahy studentů sociální práce, 3) Jakým způsobem rozvod rodičů ovlivnil jejich motivaci ke studiu a studijní výkon, a 4) Jakým způsobem rozvod rodičů ovlivnil volbu studijního zaměření.*

Na začátku práce, v kapitole 1.2., bylo uvedeno, že zákon č.89/2012 Sb. (ČESKO, Zák.89/2012) vymezuje čtyři možné způsoby péče o dítě po rozvodu. V rámci výzkumu celkem sedm respondentek uvedlo, že byly svěřeny do péče jednoho rodiče, ve všech případech šlo o matku. Jen jedna z respondentek byla ve střídavé péči.

Zcela v souladu s faktem uvedeným v kapitole 2, kde Matoušek (2015, s. 25–26) popisuje, že rozvod rodičů představuje pro dítě významnou psychickou zátěž, byla v rámci výzkumu potvrzena silná emoční reakce respondentek na tuto situaci. Celkem šest z osmi respondentek uvedlo, že zažívaly v důsledku rozvodu úzkost nebo strach (viz Tabulka č. 2). Dvě zbývající respondentky zmínily v důsledku rozvodu nejistotu z budoucnosti (viz Tabulka č. 2).

Významným aspektem je i tendence dětí přisuzovat si vinu za rozpad rodiny, jak zmiňuje Jochmannová (2023, s. 153). Tato skutečnost se odrazila i ve výzkumu, kde Respondentka 1 odpověděla, že si myslela, že za neshody mezi rodiči může ona, a tak se snažila být co nejvzornější dítě, aby jim situaci už dál neztěžovala (viz Tabulka č. 2).

V kapitole 2.1 můžeme dohledat tvrzené Jochmannové (2023, s. 153), která uvádí, že děti si často intenzivně uvědomují rozdíl mezi vlastní neúplnou rodinou a rodinami svých vrstevníků, což v nich může vyvolávat touhu po úplné rodině. Toto tvrzení potvrzují i respondentky 3 a 6, které sdělily, že pociťovaly smutek a závist, když jim přátelé vyprávěli o zážitcích s oběma rodiči, tedy s úplnou rodinou.

Výsledky výzkumu potvrdily teoretické poznatky o tom, že rozvod může výrazně ovlivnit vztahy dítěte s rodiči. Většina respondentek uvedla, že se jejich vztah s matkou po rozvodu prohloubil, zatímco vztah s otcem byl často narušen nebo zcela přerušen (viz Tabulky č. 4 a 5). Tato skutečnost odpovídá tvrzení Matouška (2015, s. 25–26), že rozvod může vést ke zhoršení vztahu dítěte s rodičem.

Rozvod rovněž ovlivnil vztahy respondentek s partnery (viz Tabulka č. 6). Pavlát (2011, s. 297) uvádí, že děti z rozvedených rodin mohou mít obtíže s důvěrou a stabilitou ve vztazích, což se potvrdilo u několika respondentek, které popisovaly obavy ze vstupu do partnerského vztahu. Tento aspekt zmiňují také Matoušek a Uhlíková (2010, s. 66), kteří uvádějí, že děti z rozvedených rodin mohou mít méně stabilní partnerské vztahy, viz kapitola 2.2.

V teoretické části bylo uvedeno, že rozvod rodičů může negativně ovlivnit školní výkon dítěte (Jochmannová 2021, s. 47 – 48). Výsledky výzkumu však ukázaly různorodé reakce respondentek. Zatímco některé byly motivovány k lepším výkonům s cílem dokázat rodičům svou hodnotu, jiné pociťovaly demotivaci kvůli nedostatečné podpoře (viz Tabulka č. 7). Tento rozdíl lze vysvětlit individuálními faktory, jako jsou osobnostní charakteristiky, rodinné vztahy a sociální podpora, což potvrzuje i Jochmannová (2021, s. 47–48), viz kapitola 2.2.

Posledním a klíčovým zkoumaným aspektem byl možný vliv rozvodu na volbu studia v oboru sociální práce. Jak bylo uvedeno v teoretické části, každý jedinec se rodí s určitými předpoklady ke schopnostem, které se rozvíjí nejprve v rodině, poté v procesu vzdělávání a následně vlastním úsilím (Elichová, 2017, s. 96). Přesně tímto procesem si mohly projít respondentky, z nichž některé uvedly, že v důsledku rozvodu mají zájem o práci s rodinami nebo s dětmi v rozvodové situaci. Na druhou stranu některé respondentky uvedly, že jejich volba studia nebyla rozvodem rodičů ovlivněna, což naznačuje, že i přes silný osobní prožitek nemusí vždy dojít k propojení se studijní a profesní dráhou.

Respondentky ale velmi často uváděly, že si zvolily obor sociální práce, protože chtějí pomáhat lidem, což je jeden z předpokladů, který je uvedený v kapitole 3.2, kde Matoušek (2021, s. 15) uvádí, že sociální pracovník by měl chtít pomáhat lidem, orientovat se na podporu a pomoc jednotlivcům a pomáhat jim v jejich životní situaci.

V závěru diskuze lze říci, že výsledky výzkumu do značné míry potvrzují teoretické poznatky o dopadech rozvodu na dítě. Bylo prokázáno, že rozvod může vést k úzkosti, strachu a nejistotě. Vztahy respondentek s matkou se většinou posílily, zatímco s otcem často došlo k odcizení. Ve vztazích s vrstevníky a partnery se projevil vliv rozvodu zejména v podobě obav a nedůvěry. Motivace ke studiu se u respondentek lišila – některé byly vedeny k vyšším výkonům, jiné pociťovaly demotivaci. U několika respondentek se potvrdil i vliv rozvodu na volbu profesního zaměření. Celkově lze říci, že rozvod rodičů měl na respondentky významný vliv, ať už v pozitivním, či negativním směru, což odpovídá závěrům odborné literatury.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo prozkoumat dopad rozvodu rodičů na studenty sociální práce, přesněji na jejich osobní život a na jejich studijní směřování. Prostřednictvím teoretické části a aplikací kvalitativního výzkumu jsem se snažila hlouběji porozumět psychickým a sociálním důsledkům této zkušenosti. Zaměřovala jsem se také na dopady na studijní výkon a důvod výběru studia oboru sociální práce. Cíl práce byl naplněn a na základě uvedeného výzkumu bylo možné odpovědět na všechny stanovené výzkumné otázky.

Výsledky výzkumu potvrdily, že rozvod rodičů má dlouhodobý vliv na psychickou pohodu jedince i jeho mezilidské vztahy. Respondentky popisovaly širokou škálu emocí spojených s rozvodem, od úzkosti a smutku až po úlevu v případech, kdy rodinná situace byla konfliktní. Bylo také zjištěno, že rozvod rodičů měl značný vliv na partnerské vztahy respondentek. Mnohé z nich uváděly, že v dospělosti čelí problémům s důvěrou vůči partnerům. Nestabilní vztahy, strach ze závazku a tendence vyhýbat se dlouhodobým partnerským vztahům se ukázaly jako časté důsledky této zkušenosti. Toto zjištění odpovídá teoretickým poznatkům o tom, že děti rozvedených rodičů mohou mít v dospělosti odlišný pohled na vztahy a vyšší míru obav z jejich neúspěchu.

Práce zároveň ukázala, že rozvod rodičů může ovlivnit studijní motivaci různými způsoby. Zatímco čtyři respondentky se snažily dosahovat lepších výsledků, aby kompenzovaly nestabilitu v rodinném prostředí, zbylé naopak čelily zhoršení školní výkonnosti kvůli psychické zátěži. Významným zjištěním je také to, že osobní zkušenost s rozvodem mohla ovlivnit rozhodnutí pro studium sociální práce. Dvě respondentky uvedly, že si zvolily tento obor právě proto, aby mohly pomáhat dětem a rodinám v podobných situacích, jako je rozvod.

Výsledky této práce mohou poukazovat na význam podpory pro děti z rozvedených rodin a na roli sociálních pracovníků při řešení rodinných krizí. Práce tedy může sloužit jako podklad pro další výzkumy, které by se mohly zaměřit na širší vzorek respondentů. Za zjištěný limit považuji nedostatek literatury na téma Vliv a využití vlastní zkušenosti v sociální práci. Pokud by tato literatura byla dostupná, bylo by pak velmi zajímavé provést výzkum u sociálních pracovníků, kteří pomáhají rodinám v rozvodové situaci. Tato problematika by mohla být podnětem i pro Teologickou fakultu Jihočeské univerzity, která by se mohla zaměřit na otázku nastavení hranic v sociální práci, zejména na to, jak osobní zkušenost ovlivňuje výkon profese sociálního pracovníka.

Celkově tato bakalářská práce přispívá k lepšímu porozumění tomu, jak rozvod ovlivňuje životy mladých lidí směřujících k profesi sociálního pracovníka. Přináší pohled nejen na výzvy, jimž čelí, ale i na potenciál využití jejich zkušeností v profesním životě.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Charakteristika respondentů 21
Tabulka č. 2: Emoční a psychologické důsledky rozvodu – Úzkost a strach 22
Tabulka č. 3: Emoční a psychologické důsledky rozvodu - Pozitivní aspekty a ponaučení 22
Tabulka č. 4: Vliv rozvodu rodičů na sociální vztahy – Posílení vztahu s matkou 22
Tabulka č. 5: Vliv rozvodu rodičů na sociální vztahy – Odcizení od otce 23
Tabulka č. 6: Vliv rozvodu rodičů na sociální vztahy – Vztah s přáteli, partnerem 23
Tabulka č. 7: Vliv rozvodu na studijní výkon a motivaci – Motivace být úspěšná 24
Tabulka č. 8: Vliv rozvodu na volbu studijního zaměření – Volba oboru sociální práce 24

Seznam použitých zdrojů

BURIÁNEK, J., 2018. Pilotáž. *Sociologická encyklopedie* [online], verze 10.11.2018 [cit. 2025-03-14]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Pilotáž

ČESKO. Zák. č. 89/2012 Sb. občasnký zákoník.

ELICHOVÁ, M., 2017. *Sociální práce: Aktuální otázky*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0080-4.

FIŠEROVÁ, V., 2018. Rodina. *Sociologická encyklopedie* [online] [cit. 2025-03-14]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina

GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce pro pedagogické obory*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3379-1.

HARTL, P.; HARTLOVÁ, H., 2004. *Stručný psychologický slovník* [online]. Praha: Portál [cit. 2025-03-14]. ISBN 80-7178-803-1. Dostupné z: https://dokumen.pub/struny-psychologicky-slovnik-8071788031-9788071788034.html

HRICOVÁ, A.; ONDRÁŠEK, S.; URBAN, D., 2023. *Metodologie v sociální práci*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3636-0.

ISFW, 2014. Global Definition od Social Work. *International Federation of Social Workers*. [online] [cit. 2025-03-14]. Dostupné z: https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/

JANKOVSKÝ, J., 2003. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-329-6.

JOCHMANNOVÁ, L., 2021. *Trauma u dětí: Kategorie, projevy a specifika odborné péče*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2842-6.

JOCHMANNOVÁ, L., 2023. Vybrané kapitoly z psychologie rodiny. In: *Psychologie rodiny*. Praha: Grada Publishing, s. 59-194. ISBN 978-80-271-3064-1.

KOVÁŘOVÁ, D.; MERTIN, V.; HERMANOVÁ, P., 2022. *Dítě mezi otcem a matkou*. Praha: EEZY Publishing. ISBN 978-80-908391-8-2.

MATOUŠEK, O., 2012. *Základy sociální práce*. 3. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0211-0.

MATOUŠEK, O., 2015. Děti v rozvodové situaci. In: *Děti a rodiče v rozvodu: Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, s. 25-29. ISBN 978-80-262-0968-3.

MATOUŠEK, O., 2016. Definice významných pojmů a zkratek. In: *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3336-7.

MATOUŠEK, O., 2021. *Profesní způsobilost a vzdělávání v sociální práci*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4905-4.

MATOUŠEK, O.; UHLÍKOVÁ, Š., 2010. Sociální práce s rodinami v rozvodu: Principy pomoci. In: *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. Praha: Portál, s. 68-69. ISBN 978-80-7367-818-0.

MAZUROVÁ, 2021. Profesionalizace sociální práce z pohledu sociálních pracovníků. *Sociální práce / Sociálna práca* [online], č 5/2021 [cit. 2025-03-14]. ISSN 1805-885X. Dostupné z: https://socialniprace.cz/o-cem-se-mluvi/profesionalizace-socialni-prace-z-pohledu-socialnich-pracovniku/#_ftn2

MOŽNÝ, I., 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 80-86429-58-X.

MUSIL, L.; BAREŠ, P.; HAVLÍKOVÁ, J., 2017. *Výkon profese sociální práce v systémech sociální ochrany ČR* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2025-03-14]. ISBN 978-80-7416-240-4. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_421.pdf

PAVLÁT, J., 2011. Dlouhodobé následky rozvodu pro děti. *Časopis Psychiatrické společnosti ČSL JEP a Psychiatrickej spoločnosti SLS* [online]. Praha: Česká a slovenská psychiatrie, č 107 (5), s. 297-300 [cit. 2025-03-14]. ISSN 1212-0383. Dostupné z: http:// www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=739

REJZKOVÁ, T., 2023. Rozvodovost v České republice: Trendy a faktory ovlivňující rozpad manželství. *Oblastní listy* [online] [cit. 2025-03-14]. Dostupné z: https://www.oblastni-listy.cz/rozvodovost-v-ceske-republice-trendy-a-faktory-ovlivnujici-rozpad-manzelstvi/

SKŘIVÁNKOVÁ, M., 2012. Rozvod manželství. *Šance dětem* [online], verze 2023 [cit. 2025-03-14]. Dostupné z: https://sancedetem.cz/rozvod-manzelstvi

ŠPAŇHELOVÁ, I., 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3181-0.

VODÁKOVÁ, A., 2017. Rozvod. *Sociologická encyklopedie* [online] [cit. 2025-03-14]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rozvod

VOLÁK, M., 2021. Subjektivní vnímání etických problémů sociálními pracovníky ve veřejné správě / sociálními kurátory …. *Sociální práce / Sociálna práca* [online]. ASVSP, č 5/2021 [cit. 2025-03-14]. ISSN 1805-885X. Dostupné z: https://socialniprace.cz/inspirace-pro-praxi/subjektivni-vnimani-etickych-problemu-socialnimi-pracovniky-ve-verejne-sprave-socialnimi-kuratory-pro-dospele/

Abstrakt

PRÁŠKOVÁ, I. *Rozvodovost a její důsledky na životy studentů sociální práce*. České Budějovice 2025. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. Veronika Zvánovcová, Ph.D.

Klíčová slova: rozvod rodičů, dopady rozvodu, sociální práce

Bakalářská práce se zabývá dopadem rozvodu rodičů na studenty sociální práce. Zaměřuje se na způsoby, jakými rozvod ovlivňuje jejich emoční prožívání, sociální vztahy, studijní motivaci a volbu profesního zaměření. Teoretická část vymezuje problematiku rozvodu z hlediska jeho psychologických a sociálních dopadů na děti a zasazuje ji do kontextu současné odborné literatury. Dále se věnuje tématu náročnosti sociální práce, která s rozvodovou situací taktéž může souviset. Praktická část je zpracována kvalitativní výzkumnou metodou prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s osmi studenty sociální práce na Teologické fakultě JU, kteří zažili rozvod rodičů v dětství nebo dospívání. Výsledky výzkumu ukazují, že rozvod měl významný dopad na emoční stabilitu respondentů, jejich vztahy s rodiči a partnerskou důvěru. V oblasti studijní motivace bylo identifikováno, že někteří respondenti byli vedeni k vyšším výkonům. Práce také poukazuje na skutečnost, že osobní zkušenost s rozvodem mohla ovlivnit volbu studijního zaměření. Výzkum přináší hlubší vhled do dlouhodobých důsledků rozvodu a upozorňuje na důležitost dostupné podpory pro děti z rozvedených rodin.

Abstract

Divorce rates and its consequences on the lives of social work students

Key words: parental divorce, consequences of divorce, social work

The bachelor's thesis examines the impact of parental divorce on students of social work. It focuses on the ways in which divorce influences their emotional experience, social relationships, study motivation, and career choices. The theoretical part defines the issue of divorce in terms of its psychological and social impacts on children and places in the context of current academic literature. Furthermore, it addresses the challenges of social work, which can also be related to divorce situations. The practical part follows a qualitative research method through semi-structured interviews with eight social work students at the Faculty of Theology of the University of South Bohemia, who experienced parental divorce in childhood or adolescence. The research findings indicate that divorce had a significant impact on respondents' emotional stability, relationships with parents, and trust in partners. In terms of study motivation, it was identified that some respondents were driven to achieve higher academic performance. The thesis also highlights that personal experience with divorce may have influenced the choice of study field. The research provides a deeper insight into the long-term consequences of divorce and emphasizes the importance of accessible support for children from divorced families.